

Resumé af orienteringsrejse til Island 2017

Forfatningskommissionen tog på en fact-finding mission til Reykjavik i perioden 1.-9. august 2017. Formålet var at undersøge, hvordan islændingene har grebet deres forfatnings-ændringsarbejde an og at lære om metoder, de har anvendt.

Forud for opholdet var der indledt kontakter til forskellige ressourcepersoner med dybtgående kendskab til Islands forfatningshistorie og især til landets nyskabende forsøg på at revidere Islands grundlov i nyere tid.

Kommissionen fik lejlighed til at foretræde for Islands præsident, Hans Højtærede Gudni Th. Jóhannesson. Præsidenten var velinformeret om den aktuelle politiske situation i Grønland og stillede en række spørgsmål angående kommissionens påbegyndte arbejde. Præsidenten opfordrede til et styrket samarbejde i regi af Vestnordisk Råd, det parlamentariske forum mellem Grønland, Island og Færøerne. Præsidenten pointerede, at en forfatning ikke kun er et dokument, men at det vigtigste er at det grønlandske folk tror på sig selv.

Kommissionen fik under opholdet et godt indblik i Islands forfatningshistorie, rækkende fra 1874, da landet fik sin grundlov og frem til nutiden med dens tidstypiske krav til en moderne grundlov. Kommissionen bemærkede, at Island fik sin grundlov længe før det fik hjemmestyre i 1904. Desuden gjorde det et indtryk, at Island brugte særdeles mange år på at nå målet, selvstændighed, i 1944. Island fremstår i dag som en rig nation, trods sin status som en såkaldt småstat, med en økonomi, der er ved at komme sig over finanskrisen tilbage i 2008.

Finanskrisen var et vendepunkt for det islandske demokrati. Krisen ramte landet hårdt, og mange familier måtte forlade hus og hjem. Nogen borgere antog, at der var en sammenhæng med finanskrisen og brister i grundloven. Det førte til stadig stærkere krav om ændringer i grundloven, sågar til krav om en helt ny grundlov. En række borgere tog således initiativ til at samle borgere til folkehøringer om visioner, værdier og rettigheder mhp. en fornyet grundlov.

I denne proces organiserede man en række arrangementer benævnt Forfatningsforsamlingen, det Nationale Forum, Forfatningskomitéen og Forfatningsrådet. Det gjaldt om at inddrage et repræsentativt udsnit af befolkningen og på den måde få flere borgere i tale.

De erfaringer, man gjorde sig, vidner om et forløb, der udviste flere svaghedstegn. Den islandske politiske kultur, der er præget af dyb splittelse mellem regering og opposition, lå som en understrøm fra start til slut. Desuden holdt de politiske partier sig i baggrunden under forløbet, hvilket kunne tolkes som handlingslammelse efter finanskrisen. Samtidigt blev processen kapret af et højtråbende mindretal, noget der udløste et nyvalg. Men frem for alt gjorde man ikke tilstrækkeligt ud af at skabe konsensus blandt partierne om rationalet for projektet. Er det en grundlovsændring, vi vil have, eller

en helt ny grundlov? Der var således ingen klar udarbejdet vejkort eller en manual at gå ud fra - fra starten af.

Flere af ressourcepersonerne fremhævede dog de positive og konstruktive erfaringer, islændingene har høstet undervejs. I relation til grundlovsarbejdet er der kommet helt andre befolkningsgrupper ind på banen, bl.a. flere kvinder. Hvor en lille gruppe eksperter og politikere tidligere sad og arbejdede med grundlovsspørgsmål, er det blevet et vedkommende anliggende for en bredere samfundsgruppe. Offentligheden er blevet bevidst om politiske og samfundsmæssige anliggender i et omfang, der var utænkeligt før finanskrisen. Alligevel er der enighed om, at tingene kunne have været grebet bedre an, organisatorisk som politisk. Organisatorisk burde man have afsat de fornødne ressourcer og kompetencer fra start, da der har været kronisk mangel på et kvalificeret stab. Politisk burde politikerne have gjort sig den ulejlighed at skabe konsensus om processen fra start til slut og være langt mere proaktive i processen.

Belært af erfaringerne prøver en grundlovskomiteé nu at komme videre i processen. Man fokuserer nu på at arbejde videre med et udvalg af prioriterede emner, nemlig 1) direkte demokrati; 2) suverænitetbegrænsninger i kraft af det internationale samarbejde; 3) naturressourcer; samt 4) miljøbeskyttelse. Den nye regeringskoalition fra januar 2017 har lovet at fortsætte reformarbejdet, men tilbage står en politisk enighed om vejen frem.